

O'QUVCHILARNING IMLOVIY MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH

Tuygabulova Aqiloy

*Qoraqalpog'iston Respublikasi Ellikqal'a tumani**60- maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada ozbek tiliga davlat tili maqomi berilishi va mustaqillikka erishishimiz tufayli mamlakatimizda yosh avlodga ta'lim -tarbiya berishga qaratilgan alohida e'tibor haqida, ayniqsa ta'lim sifati va samardorligini oshirishda zamon talablariga mos ravishda ilg'or pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayonida joriy etish bo'yicha metodik qo'llanmalar, shuningdek maqolada boshlang'ich sinflarda o'quvchilarining imloviy malakalarini rivojlantirishi haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ona tilini o'qitishning muhim sharti grammatika, imloviy, lug'at, bo'g'in, chiroyli yozuv.*

Boshlang'ich maktabning muhim vazifalaridan biri kichik yoshdagi o'quvchilarning o'gzaki va yozma nutqini o'stirishdir. Shubhasiz, hamma fanlar o'quvchilarning lug'at boyligini o'stirishga, imlodan savodxonligini oshirish va nutq malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ona tilini muvaffaqiyatli o'qitishning muhim sharti ta'limni o'quvchilarning hayotiy tajribasi bilan, ularning bevosita ko'rganlari, kitoblardan o'qib bilganlari bilan bog'lash hisoblanadi. Ma'lumki, o'qish darsliklaridagi matnlar turli manbalardan olinganligi aniq. Ona tili darsini o'qish bilan bog'lansa, o'quvchilarning o'qish darsida o'qiganlari asosida olgan haqiqiy bilimlaridan foydalanishga imkon yaratiladi. Buning uchun o'quvchilarga mamlakatimizda, maktabda, oilada sodir bo'lgan qiziq voqea-hodisalar haqida, tabiatdagi o'zgarishlar haqida o'qiganlaridan foydalanib gap tuzish, ayrim parchalarni kitobdan ko'chirib yozish, Grammatik tahlil kabi topshiriqlarni bajartirish maqsadga muvofiqdir. Shuni ham aytib o'tish lozimki, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq o'ylanmasdan, moslamay berilsa, yaxshi natijaga erishib bo'lmaydi. Ona tilidan ko'zlangan maqsadga erishish uchun:

- birinchidan, ona tili darsida o'qishdan beriladigan topshiriq oldindan tayyorgarlik ko'rib, puxta o'ylab, so'ng berilishi:

- ikkinchidan, ona tili darsida o'tilgan mavzuni mustahkamlashga imkon berishi hisobga olinishi:

- uchinchidan, topshiriq (misol qaysi asardan olingan bo'lsa) berilgan asar g'oyasini yana ham mustahkamlashga yorlashishini hisobga olish kerak.

Ma'lumki, grammatik bilim tilni ongli egallashni va savodli yozish malakasini shakllantirishning asosi hisoblanadi. Shuning uchun ham o'quvchilarning grammatikadan olgan bilimlari to'g'ri yozuv malakalarini shakllantirish bilan olib boriladi. To'g'ri yozuv malakasini rivojlantirishda imloviy mashq turlari: grammatik imloviy tahlil, matnni ko'chirib yozish, ta'limiy diktant va bayondan mashq sifatida foydalanish masqadida muvofiqdir. Imloviy mashqlarni amalga oshirishda ona tili darsligi sahifalarida berilgan mashqlardan foydalanish bilan birga boshqa materiallardan foydalanish yaxshi natija beradi. Chunki o'quvchilar yangi materialga qiziqish bilan kirishadilar, o'ylashga fikrlashga harakat qiladilar.

2-sinfda "Kishilarning ism va familyasida bosh harf" mavzusini o'tishda "O'qish kitobi" dan samarali foydalangan holda o'rgatish mumkin. Mavzuni mustahkamlashda mashqlardan birini ko'chirib yozish topshirig'i berilganda, masalan, "Inoqlikda gap katta" she'rning to'rtta: Satrni o'qib, faqat kishilarning ismini xato qilmay, chiroyli yozuv qoidalariga rioya qilib ko'chirib yozish topshiriladi. Topshiriq bajarilgach (ishni tekshirish uchun yig'ib olish mumkin), uch-to'rt o'quvchining ishi o'qitilib, tahlil qilinadi.

3-sinfda "Bo'g'in "mavzusi takrorlanganda, "O'qish kitobi" dan imlosi va o'qilishi (talaffuzi) Qiyin so'zlar uchraydigan gaplar tanlab olinib, ularni doskaga yozib, avval bo'g'inga bo'linmaydigan, so'ng bo'g'inga bo'linadigan so'zlarni yozib, avval bo'g'inlab, so'ng sidirg'a o'qish mashq qilinsa, o'qilishi va yozilishi qiyin bo'lgan so'zlarni to'g'ri o'qishni, to'g'ri yozishni bilib oladilar. Masalan, "Shayx Mazididdin ot choptirish, qilich urishtirish, zarb berish bo'yicha ko'rikdan o'tishga shoshilardi" gapi sinf yozuv taxtasiga yoziladi. So'ng yozilgan gapdan avval bo'g'inga bo'linmaydigan, so'ng bo'g'inga bo'linadigan so'zlarni tanlab yozish topshiriladi. "Ibn Sino shogirdlari "matmdan tubandagi parcha asqotishi mumkin. "Ibn Sino qoldirib ketayotgan zo'r tabiblarning biri tozalik, ikkinchisi -parhezdir. Uchinchisi badantarbiyadir va qolgan ikkitasi mijoz bilan kayfiyatdir". So'zini bir vaqtda hamma yozadi. O'qituvchi o'quvchining izohini kuzatib, lozim bo'lsa, zarur tuzatishlar kiritadi, ta-biblar-ning, ik-kin-chi-si, par-hezdir, kay-fiyat, mi-joz so'zlarini bo'g'inlab aytib yozdiradi. Lug'at diktant o'tkazishda bog'lanishli matn yoki gaplar emas, balki o'rganishgan ayrim imlosi qiyin so'zlar aytib turib yozdiriladi va lug'atdan tekshiriladi.

4-sinfda "Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan turlanishi "mavzusi o'rganilganda darsni mustahkamlash maqsadida saylanma diktant o'tkazilib, "O'qish kitobi "dan olingan quyidagi matn: Qanaqasiga sening iting bo'larkan? -dedi Samad.

-Bizning To'rtko'z bu ! Rasul ostonaga yaqin joyda xumday boshini ayoqlariga qo'yib yotgan itiga g'amgin tikildi. Itining holiga achindi. Lekin sir boy bermay, chegarachilarga imo qildi. "Otlarning kelishik qo'shimchalari bilan turlanishi" bo'yicha matndan qartqich, jo'nalish va o'rin-payt kelishigi qo'shimchalari bilan turlangan otlar tanlab yoziladi va kelishik qo'shimchalariga tegishli belgi qo'ydiriladi. O'quvchilar ostonaga, joyda, boshini, ustiga, bermaslikka so'zlarini yozib, qo'shimchalar ustiga tegishli belgi qo'yadilar. Agarda, o'quvchilarda sening, bizning so'zlarini yozib qo'yish hollari uchrasa, o'qituvchi alohida vaqt ajratib shu o'quvchilar bilan yakkama-yakka ishlab "Olmosh "va "Ot" ning farqinitushuntiradi. "Gapning uyushiq bo'laklari" mavzusi o'tilganda mav zuni mustahkamlash maqsadida 4-sinf "O'qish kitobi" dan "Oltin fasl" matnida : "Ushushiq bo'laklar qatnashgan gap topib yozing va o'qilishini, yozilishini tushuntirib bering", topshirig'I beriladi. O'quvchilardan quyidagi misolni yozishlari kuzatiladi.

-Issiqsevar qaldirg'ochlar, uzunqanotlar, ko'kqarg'alar birinchi bo'lib uchib ketishadi. - O'quvchilar gapdagi uyushiq bo'laklar-qaldirg'ochlar, uzunqanotlar, ko'kqarg'alarni o'qiydilar, ular sanash ohangi bilan bog'langan. Ular orasiga yozuvda vergul qo'yiladi, degan javobni beradilar.

Muxtasar qilib aytganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarini o'qish faniga bog'lab olib borishda yuqoridagi usullardan foydalanish ona tili darslarining samaradorligini oshiradi. O'quvchilarning so'z boyligi ortadi, ayniqsa, yozma savodxonligi rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. T.G‘afforova. Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar.O‘quv q‘ollanmaT,Tafakkur.2011.
2. T.G‘afforova.Sh.Nurillayeva. O‘qish kitobi. O‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma.-Sharq.2012.
3. Tuzuvchi mualliflar:U.Masharipova,M.Umarova,D.Baynazarova, M.Nabiyeva. Ona tili.O‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma.-Sharq.2017.
4. Inson kamolotining omili. M.Aripova.Boshlang‘ich ta‘lim.1.01.2005 .